

มาตรการและกลไกทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัว เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล

The Legal Measures to Protect The Rights to Personal Data Protection

นพดล นิ่มหนู¹

Noppadon Nimnool¹

Received: 27 November 2019

Revised: 4 February 2020

Accepted: February 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีอันเกี่ยวกับสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล 2) ศึกษาวิเคราะห์มาตรการและกลไกตามระบบกฎหมายไทยที่เกี่ยวกับคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล 3) ศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบมาตรการและกลไกในการคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของต่างประเทศเพื่อเป็นแนวทางสำหรับประเทศไทย 4) ศึกษาและเสนอแนะแนวทาง วิธีการ สำหรับการพัฒนามาตรการและกลไกในการคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลสำหรับประเทศไทยต่อไป ซึ่งวิธีการวิจัยในเรื่องนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยทำการศึกษาจากแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยมีการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ และใช้วิธีการสัมภาษณ์ (Interview) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการวิจัยพบว่า สิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลเป็นสิทธิมนุษยชนที่ได้รับการยอมรับจากนานาอารยประเทศ ซึ่งประเทศไทยนั้นเดิมเรามีเพียงกฎหมายเฉพาะที่ตราขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลเพียงบางประเภท แต่ในปัจจุบันเราได้ตราพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562 ซึ่งมีลักษณะเป็นกฎหมายกลางอันเป็นบทบัญญัติทั่วไปที่ใช้ในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลทุกประเภทออกมาใช้บังคับเป็นที่เรียบร้อยแล้ว แต่อย่างไรก็ดียังคงมีปัญหาบางประการที่ต้องเร่งดำเนินการพัฒนาสำหรับมาตรการและกลไกในการคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล ไม่ว่าจะเป็นประเด็นในเรื่องของนิยามความหมาย การกำหนดประเภทของข้อมูล การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เยาว์ การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้มีฐานะ การปฏิบัติต่อข้อมูล ไม่ว่าจะเป็นการเก็บรวบรวม การใช้ การเผยแพร่ และการเก็บรักษา รวมไปถึงบทบาทหน้าที่ขององค์กรผู้ใช้อำนาจรัฐ องค์กรธุรกิจที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลที่นานาอารยประเทศยอมรับ โดยเฉพาะสหภาพยุโรปอันเป็นการป้องกันปัญหาที่จะนำไปสู่การกีดกันทางการค้าในอนาคต

คำสำคัญ : สิทธิในความเป็นส่วนตัว, การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

¹ นักศึกษาปริญญาเอก คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

¹ LL.D Student, Faculty of Law, National Institute of Development Administration

Abstract

The purposes of this research were 1) study different concepts and theories regarding privacy rights as they apply to personal information, 2) analyze the measures and mechanisms available under Thai law that provide protection to privacy rights as they apply to personal information, 3) analyze and compare measures and mechanisms that may be taken to protect the privacy rights of foreign countries, 4) study methods that could be used to develop measures and mechanisms for the protection of privacy rights as they apply to personal information in Thailand. Research methodology was qualitative research that applied descriptive analysis by reviewing theories and related literature in an attempt to reach a conclusion and propose legal measures. Data were collected from both Thai and English documents. In-depth interviews with experts were conducted.

The present research has shown that the right to privacy regarding personal information is a human right recognized by many civilized countries. In Thailand, only specific laws have been enacted to protect the privacy rights of certain types of personal information. Now, however, the Personal Data Protection Act of 2019 has come into force. It has a central law: a general provision that is used to protect all types of personal information. However, there are still problems that need to be addressed in the development of measures and mechanisms. The problems involve it is a matter of definition or meaning: personal data, data type determination, rights to privacy of minors, protection of personal information of the deceased, data processing methods such as collection, use, dissemination and storage, including the role and duty of the state authority, and business organizations, compliance with international standards that are accepted by many countries, especially the European Union. Failure to prevent problems could lead to trade barriers in the future.

Keywords: Rights to privacy, Data Protection

บทนำ

สิทธิมนุษยชน (Human Rights) เป็นแนวคิดที่มาจากความเชื่อ คำสอนทางศาสนา ปรัชญา ศีลธรรมและจริยธรรมทางสังคม โดยมีพัฒนาการแนวความคิดในลักษณะที่กว้างขวางขึ้นไปตามยุคสมัยของสังคม ดังจะเห็นการกำเนิดขึ้นใหม่ของสิทธิมนุษยชนมากมายหลายสิทธิตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หนึ่งในนั้นก็คือ สิทธิในความเป็นส่วนตัว (Right to Privacy) โดยเฉพาะในมิติของความเป็นส่วนตัวเหนือข้อมูลส่วนบุคคล (Personal Data) สำหรับการกำเนิดของสิทธิมนุษยชนประเภทใหม่เช่นนี้ เกิดจากพลวัตทางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง

อย่างฉับพลันและรุนแรงโดยผลของการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 3 และการก้าวเข้าสู่ยุคแห่งการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 ในช่วงศตวรรษที่ผ่านมาอันกล่าวได้ว่าเป็นผลมาจากการปฏิวัติดิจิทัล (เคลาส์ ซาบบ. 2561 : 17) ซึ่งลักษณะเด่นของการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 นี้คือการที่ระบบอินเทอร์เน็ตแพร่หลายขึ้นอย่างมากและเคลื่อนที่ได้มีตัวเซ็นเซอร์ที่เล็กลงและทรงพลังมากขึ้นแต่ราคาถูกลง รวมไปถึงการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์และจักรกลเรียนรู้ ทำให้โลกในปัจจุบันกลายเป็นโลกแห่งการเชื่อมต่อ แนวคิดหมู่บ้านโลก (Global Village) ของมาแซลส์ แมคลูฮัน ดูเหมือนว่าจะได้กลายเป็น

ความจริงและโลกดิจิทัลที่กำลังเบ่งบาน ดังจะเห็นได้จากทุกวันนี้มีผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตทั่วโลกประมาณ 7,000 ล้านคน และมีอุปกรณ์ที่สามารถเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ตจำนวนมากขึ้น 12,100 ล้านเครื่องในปี ค.ศ.2014 และคาดการณ์ได้ว่าตัวเลขนี้จะสูงขึ้นเป็น 50,000 ล้านเครื่อง ในปี ค.ศ.2020 (ซามูเอล กรีนการ์ด. 2560 : 30)

จากสภาวะการณ์ของสังคมยุคใหม่ข้างต้นย่อมก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการคุกคามสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยการคุกคามในรูปแบบใหม่ๆ เช่น การปลอมอัตลักษณ์ (Identity Fraud) และการขโมยอัตลักษณ์ (Identity Theft) การเกิดขึ้นของอาชญากรรมรูปแบบใหม่ การใช้กระแสสังคมกดดัน (ผ่านโลกออนไลน์) หรือการกดขี่ข่มเหงที่กระทำโดยวิธีการเผยแพร่หรือลวงละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลจะยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น และถ้าหากพิจารณาถึงการที่องค์กรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายรัฐบาลหรือเอกชน เป็นผู้ครอบครองข้อมูลส่วนบุคคลของปัจเจกชนทั้งหลายอย่างค่อนข้างสมบูรณ์ จึงอยู่ในฐานะเป็นผู้ได้เปรียบกว่าในทางสังคม ดังคำกล่าวของฟรานซิส เบคอน (Francis Bacon) ที่ว่า “ความรู้ คืออำนาจ” (<https://www.iep.utm.edu/bacon/>) เช่นนี้ย่อมเป็นไปได้ว่า องค์กรเหล่านี้จะกระทำการมากกว่าการส่งต่อข้อมูลอย่างถูกต้องและตรงไปตรงมา แต่จะกลับใช้ข้อมูลจัดการกับปัจเจกชนเสียเองเพื่อประโยชน์ขององค์กร ตัวอย่างของการที่องค์กรใช้ข้อมูลไปในทางที่ผิด เช่น การที่บริษัทเอกชนใช้ข้อมูลส่วนบุคคลที่มีหรือได้มาทำให้ปัจเจกชนที่เป็นประชาชนทั่วไปต้องซื้อสินค้าหรือบริการหรือกระทำการอื่นๆ โดยที่ไม่เคยรู้และไม่เคยคิดอยากทำ โดยที่ไม่รู้ตัว

ดังนั้น ข้อมูลจึงเป็นสิ่งมีความสำคัญอย่างมาก ทั้งต่อการวางแผน วางระบบการทำงานและการบริหารจัดการ การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ขององค์กร ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชนย่อมมีความจำเป็นต้องมีข้อมูลไว้ในครอบครองไว้ให้มากที่สุด

ซึ่งในข้อมูลข่าวสารจำนวนมหาศาลที่มีการครอบครอง หรือมีการแลกเปลี่ยน หรือแย่งชิงแข่งขันกันครอบครองนี้ ก็จะมีข้อมูลส่วนหนึ่งเป็นข้อมูลส่วนบุคคล ดังนั้น สิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลอันเป็นสิ่งเฉพาะตัวของบุคคลแต่ละคน ซึ่งสามารถนำไปสู่การพิสูจน์ตัวตนของบุคคลได้ อันได้แก่ ข้อมูลในเรื่องเกี่ยวกับประวัติส่วนตัวต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาหรือการทำงาน ข้อมูลเกี่ยวกับการนับถือศาสนา ข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพส่วนบุคคล ข้อมูลประวัติอาชญากรรม หรือการถูกดำเนินคดีอาญา ข้อมูลอันเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้ชีวิต ทักษะนิสัย การเดินทาง การแสดงออก หรือการใช้บริการต่างๆ รวมถึงการทำธุรกรรมของบุคคลไม่ว่าจะเป็นกับทางภาครัฐหรือเอกชน ข้อมูลเหล่านี้จึงเป็นสิ่งที่ต้องการและถูกล่วงละเมิดเพื่อประโยชน์ของผู้กระทำอย่างแพร่หลายและง่ายดาย

หากมองในมิติของสิทธิเสรีภาพ จะเห็นว่า ข้อมูลส่วนบุคคลเป็นสิทธิในความเป็นส่วนตัวอันสำคัญอย่างยิ่งต่อตัวผู้เป็นเจ้าของและเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่นานอารยประเทศให้การยอมรับ ดังจะเห็นได้จากการบัญญัติรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948 (Universal Declaration of Human Rights 1948) ข้อ 12 ที่ว่า “บุคคลใดจะถูกแทรกแซงตามอำเภอใจในความเป็นส่วนตัว ครอบครัว ที่อยู่อาศัย หรือการสื่อสาร หรือจะถูกหลอกลวงล่อลวงหรือขู่เข็ญมิได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายต่อการแทรกแซงหรือลบล้างเช่นนั้น” รวมไปถึงยังมีการรับรองไว้ในกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศอีกหลายฉบับ ในระดับองค์การระหว่างประเทศ เช่น องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) สหภาพยุโรป (EU) แม้กระทั่งกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิก (APEC) เอง ก็ให้ความสำคัญโดยการกำหนดกรอบ (Framework) หรือแนวทาง (Guidelines) เพื่อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำให้

ประเทศสมาชิกของตนอ้างอิงเป็นฐานในการบัญญัติกฎหมายภายในประเทศของตนเพื่อคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งเราจะเห็นได้ว่าประเทศต่างๆ เช่น ประเทศสิงคโปร์ ประเทศฟิลิปปินส์ รวมไปถึงประเทศมาเลเซียเอง ก็ได้ดำเนินการตรากฎหมายภายในของประเทศของตนให้สอดคล้องกับกติกาสากลเพื่อคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

สำหรับประเทศไทย การคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลเริ่มมีการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2535 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2538) โดยได้บัญญัติคุ้มครอง “สิทธิในความเป็นส่วนตัว” ไว้ในมาตรา 47 และต่อมาได้มีการนำมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 34 เพื่อเป็นการกำหนดยืนยันหลักการคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวว่า “สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมได้รับความคุ้มครอง การกล่าวหาหรือใส่ร้าย แพร่หลายซึ่งข้อความหรือภาพไม่ว่าด้วยวิธีใดไปยังสาธารณชนอันเป็นการละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวจะกระทำมิได้ เว้นแต่กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน” บทบัญญัติมาตรานี้เข้าไปสู่ความพยายามตรากฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลขึ้น ทั้งในส่วนที่อยู่ในความครอบครองของทางราชการและภาคเอกชน ซึ่งในส่วนทางราชการได้มีการตราพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 เป็นที่เรียบร้อยแล้ว แต่สำหรับข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในความครอบครองของภาคเอกชนนั้น “พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562” เพิ่งสามารถผ่านกระบวนการทางนิติบัญญัติออกมาเป็นกฎหมายได้ แต่ทั้งนี้จะต้องใช้ระยะเวลารวมประมาณระยะเวลา 20 ปี

เมื่อพิจารณาประกอบกับการที่ประเทศไทย

จะได้มีการตรากฎหมายเฉพาะฉบับอื่นๆ ออกมาก่อนหลายฉบับเพื่อคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลในบางเรื่อง เช่น พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลบัตรเครดิต พ.ศ.2544 คุ้มครองสิทธิของเจ้าของข้อมูลเครดิต พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550 คุ้มครองสิทธิของเจ้าของข้อมูลประวัติสุขภาพ หรือพระราชบัญญัติการประกอบกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.2544 คุ้มครองสิทธิของเจ้าของข้อมูลในการติดต่อสื่อสารระหว่างกันของบุคคล ฯลฯ เป็นต้น ก็เป็นเพียงมาตรการเฉพาะด้านไม่ได้ครอบคลุมถึงการคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวของข้อมูลส่วนบุคคลทั้งระบบ อีกทั้งมาตรการคุ้มครองตามกฎหมายฉบับต่างๆ ที่มีอยู่นั้นก็ไม่ได้มีมาตรฐานที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมไปถึงยังไม่ได้เป็นไปตามมาตรฐานของกติกาสากลในทุกมิติ และแม้ว่าจะมีการตราพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.2540 ซึ่งมีการกำหนดให้หน่วยงานของรัฐต้องมีมาตรการคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลก็ตาม แต่ก็ยังเป็นเพียงข้อมูลส่วนบุคคลที่อยู่ในความครอบครองของภาครัฐ ไม่ได้มีการกำหนดมาตรการคุ้มครองไปถึงข้อมูลส่วนบุคคลที่อยู่ในความครอบครองของภาคเอกชนแต่อย่างใด

ดังนั้น การที่ประเทศไทยเพิ่งออกพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งเป็นมาตรการอันมีฐานะเป็นกฎหมายกลาง กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งอยู่ในความครอบครองของภาคเอกชน (รวมถึงมีผลบังคับใช้กับภาครัฐด้วย) แม้จะเป็นนิมิตหมายอันดีสำหรับการคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล แต่ทว่าในมิติการบังคับใช้กฎหมายย่อมส่งผลให้เกิดปัญหาทางปฏิบัติในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการตีความความหมายของข้อมูลส่วนบุคคล ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในบางประการที่ต้องได้มาตรฐานเทียบเท่ากับมาตรฐาน

สากล โดยประเด็นนี้อาจส่งผลกระทบทำให้เกิดการกำหนดมาตรการกีดกันทางการค้าจากประเทศคู่ค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศจากสหภาพยุโรป ที่ได้มีการออกข้อบังคับในระดับสหภาพยุโรปที่เรียกว่า General Data Protection Regulation (GDPR) เพื่อเป็นมาตรการในการยกระดับการคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชนที่เป็นพลเมืองของยุโรปให้สูงขึ้นกว่าหลักการเดิมที่มีมา ซึ่งทำให้การดำเนินการเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศคู่ค้าจะต้องมีมาตรฐานของการคุ้มครองไม่น้อยไปกว่ามาตรฐานของยุโรป

ปัญหาประการต่อมาคือปัญหาของกลไกทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล โดยการที่ประเทศไทยเพิ่งออกกฎหมายจัดตั้งองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งก็คือคณะกรรมการข้อมูลส่วนบุคคลขึ้นมาดำเนินการขับเคลื่อนทำหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล ย่อมมีปัญหาในทางปฏิบัติบางประการในช่วงระยะเริ่มแรกว่าประเทศไทยเราควรกำหนดแนวทางอย่างไร ฯลฯ เป็นต้น โดยในประเด็นต่างๆ เหล่านี้ หากพิจารณาจากหลักการของ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562 ได้ผ่านการพิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562 มีการกำหนดหลักการและเหตุผลว่า “เนื่องจากปัจจุบันมีการล่วงละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวของข้อมูลส่วนบุคคล เป็นจำนวนมากจนสร้างความเดือดร้อนรำคาญหรือความเสียหายให้แก่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทำให้การเก็บรวบรวมการใช้ และการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลอันเป็นการล่วงละเมิดดังกล่าว สามารถทำได้โดยง่าย สะดวก และรวดเร็ว รวมทั้งก่อให้เกิด ความเสียหายต่อเศรษฐกิจโดยรวมที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่าง

แพร่หลาย แม้ว่าจะได้มีกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในบางเรื่อง แต่ก็ยังไม่มีหลักเกณฑ์กลไก หรือมาตรการกำกับดูแลเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เป็นหลักการทั่วไปสมควรกำหนดให้มีกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเป็นการทั่วไปขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้” ซึ่งเหตุผลของพระราชบัญญัตินี้สะท้อนภาพของปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นได้เป็นอย่างดี

ประเด็นที่น่าสนใจที่จะศึกษาว่า ระบบกฎหมายของประเทศไทยโดยเฉพาะกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่ตราขึ้นใหม่นี้ จะสามารถวางหลักคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งอยู่ภายใต้บริบทแห่งความเปลี่ยนแปลงได้หรือไม่ รวมถึงมาตรฐานของการคุ้มครองที่จะได้มีการกำหนดไว้นั้น จะมีมาตรฐานของการคุ้มครองเป็นที่ยอมรับในระดับกติกาสากลหรือไม่ และควรจะมีการพัฒนามาตรการและกลไกทางกฎหมายอย่างไร เพื่อให้สามารถรับมือกับสถานการณ์ดังกล่าวได้ โดยเน้นศึกษาเพื่อหามาตรการและกลไกทางกฎหมายที่เหมาะสมในการคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล ไม่ว่าจะเป็นในแง่มาตรการทางกฎหมาย กลไกอันเป็นระบบในการขับเคลื่อนและบังคับใช้กฎหมายทั้งในด้านองค์กร อำนาจ หน้าที่ กระบวนการทำงานขององค์กร รวมถึงการเยียวยาสิทธิของผู้ถูกล่วงละเมิด อันจะเป็นมาตรการและกลไกทางกฎหมายที่สำคัญอันจะทำให้สิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลได้รับการคุ้มครองอย่างแท้จริงและสอดคล้องกับหลักการสากล

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีอันเกี่ยวกับสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล

2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์มาตรการและกลไกตามระบบกฎหมายไทยที่เกี่ยวกับคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล

3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบมาตรการและกลไกในการคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของต่างประเทศเพื่อเป็นแนวทางสำหรับประเทศไทย

4) เพื่อศึกษาและเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลสำหรับประเทศไทยต่อไป

วิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จะใช้การดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้รูปแบบการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เช่น ตำรา หนังสือ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ตลอดจนเอกสารจากฐานข้อมูลออนไลน์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมถึง วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interviews) จากนักวิชาการและผู้มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องในประเด็นของงานวิจัยอีกด้วย

ผลการวิจัย

ปัจจุบันนี้ ทุกประเทศทั่วโลกยอมรับว่าสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล เป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง และมีการกำหนดหลักการรับรองและคุ้มครองสิทธิไว้โดยกฎหมายทั้งในระดับกติกาสากลและระบบกฎหมายภายในของแต่ละประเทศ รวมถึงประเทศไทยเอง ซึ่งโดยธรรมชาติของสิทธิมนุษยชนชนิดนี้ มีลักษณะเป็นทั้งสิทธิในเชิงลบ (Status Negativus) ที่ถือว่าสิทธิในความเป็นส่วนตัวนั้นจะต้องไม่ถูกแทรกแซงหรือล่วงละเมิดโดยรัฐหรือเอกชนบุคคลอื่นๆ (บรรเจิด สิงคะเนติ, 2552) ในลักษณะของสิทธิที่จะอยู่โดยลำพัง (Right to be

left alone) ไม่ถูกรบกวนหรือแทรกแซงจากผู้อื่น และขณะเดียวกันก็ถือว่าเป็นสิทธิในเชิงบวก (Status Positivus) ที่ผู้ทรงสิทธิสามารถเรียกร้องให้รัฐกระทำการในสิ่งที่ให้ประโยชน์แก่ตน (บรรเจิด สิงคะเนติ, 2552) คือ เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลผู้ซึ่งเป็นประธานแห่งสิทธินี้ย่อมที่จะมีอำนาจควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลของตนได้ โดยจะต้องมีสิทธิที่จะทราบว่าข้อมูลส่วนบุคคลของตนนั้น ถูกเก็บรวบรวม ใช้ เปิดเผย หรือประมวลผลโดยใคร เพื่อวัตถุประสงค์ใด และจะต้องมีสิทธิที่จะคัดค้านการดำเนินการหากว่าเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องหรือตนไม่ยินยอมให้กระทำการดังที่กล่าวมา รวมไปถึงเจ้าของข้อมูลจะต้องมีสิทธิในการควบคุมการไหลเวียนของข้อมูลส่วนบุคคลของตนด้วย และภายใต้ความเป็นสิทธิเชิงบวกเช่นนี้ รัฐจึงจะต้องเข้ามาดำเนินการให้มีการคุ้มครองสิทธิให้แก่ประชาชน แต่อย่างไรก็ดี สิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลนี้ ไม่ใช่สิทธิเด็ดขาดนั้นหมายความว่าในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ รัฐย่อมสามารถออกมาตรการหรือกฎหมายมาจำกัดสิทธินี้ได้ภายใต้หลักความได้สัดส่วนและตามกรอบของบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

ภายหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 สิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น ดังที่กล่าวกันว่าความรู้คืออำนาจ อันหมายความว่าใครที่สามารถมีข้อมูลมากกว่าย่อมได้เปรียบกว่าและมีความมั่งคั่งมากกว่า ความมั่งคั่งในยุคโบราณมาจากการที่ผู้มั่งคั่งสามารถสะสมทรัพยากรที่ดินได้มาก พอถึงยุคต่อมาหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งแรกใครที่มีเครื่องจักรมากกว่าและมีคุณภาพดีกว่าผู้นั้นย่อมเป็นผู้มั่งคั่งที่สุด แต่ในยุคปัจจุบันใครมีข้อมูลมากกว่าหรือสามารถรวบรวมข้อมูลได้มากกว่าผู้นั้นคือ ผู้ที่จะมั่งคั่งที่สุด เราจึงเห็นภาพว่าในยุคแห่งการพัฒนาการอย่างก้าวหน้าและรวดเร็วเช่นนี้ จึงมีการแข่งขันแย่งกันเพื่อครอบครองข้อมูลส่วน

บุคคล ซึ่งภาวะเช่นนี้ย่อมทำให้เกิดการล่วงละเมิดสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลกันมากยิ่งขึ้นทวีคูณ

จากการศึกษาพบว่า ด้วยเหตุข้างต้นนี้นานาอารยประเทศจึงได้มีการพัฒนาหลักการเพื่อคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลขึ้น แต่เนื่องจากความแตกต่างกันทั้งทางด้านแนวคิดและระบบกฎหมายทำให้หลักเกณฑ์ในการคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันกรณีเช่นนี้ทำให้องค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ได้ริเริ่มออกหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งเป็นหลักการทั่วไปขึ้นมา ซึ่งก็คือ Guidelines Governing the Protection of Privacy and Transborder Data Flows of Personal Data โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประเทศสมาชิกได้ใช้ดูแลการส่งหรือโอนข้อมูลระหว่างประเทศ การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและการคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัว เพื่อแก้ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันของหลักการคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของแต่ละประเทศซึ่งจะยังผลให้เป็นอุปสรรคขัดขวางการไหลเวียนของข้อมูลระหว่างประเทศ และเพื่อสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันของหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศสมาชิก โดยมีการกำหนดหลักการพื้นฐานไว้ดังที่ นคร เสรีรักษ์, (2557) คือ 1) หลักข้อจำกัดในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2) หลักคุณภาพของข้อมูล 3) หลักการกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดเก็บ 4) หลักข้อจำกัดในการนำไปใช้ 5) หลักการรักษาความมั่นคงปลอดภัยข้อมูล 6) หลักการเปิดเผยข้อมูล 7) หลักการมีส่วนร่วมของบุคคล 8) หลักความรับผิดชอบ

จากหลักการของ OECD ถือเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของนานาอารยประเทศในการออกมาตรการและกลไกทางกฎหมายขึ้นมาเพื่อคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล ต่อมาเมื่อสหภาพยุโรปได้มีการตรา Directive 95/46/EC

ขึ้นมา กติกาสากลฉบับนี้ก็ได้รับผลกระทบเป็นอย่างมากต่อระบบการคุ้มครองสิทธิของประเทศต่างๆ ทั่วโลก รวมไปถึงประเทศมหาอำนาจอย่างประเทศสหรัฐอเมริกาได้รับผลกระทบในเรื่องนี้ด้วยจนถึงขั้นที่ต้องทำความตกลงกับสหภาพยุโรปในเรื่องของการโอนข้อมูลส่วนบุคคลระหว่างประเทศ และเมื่อต่อมาหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรปได้รับการพัฒนาอีกครั้งเป็น General Data Protection Regulation หรือ GDPR

GDPR เป็นกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของพลเมืองที่อาศัยอยู่ในเขตสหภาพยุโรป เพื่อตอบรับกระแสของการใช้อินเทอร์เน็ต ธุรกิจ E-commerce การโฆษณาและการตลาดออนไลน์ในโลกยุคดิจิทัล ซึ่ง GDPR ได้รวบรวมและพัฒนาหลักการขึ้นมาจากกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองข้อมูลของผู้บริโภคหลายฉบับ แต่เพิ่มบทลงโทษที่รุนแรงขึ้นกว่าเดิม เช่น การเสียค่าปรับที่มีจำนวนเงินสูงถึง 20 ล้านยูโร ดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว นอกจากนี้ ยังระบุให้บริษัทที่เก็บรวบรวมข้อมูลของพลเมืองในสหภาพยุโรปต้องรายงานหรือแจ้งเหตุการณ์การล่วงละเมิด (Data Breach) ที่เกิดขึ้นต่อหน่วยงานกำกับดูแลที่เกี่ยวข้องและเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล รวมไปถึงแจ้งให้ทราบหรือตอบคำถามเกี่ยวกับการนำข้อมูลของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้หรือประมวลผลในลักษณะใดๆ ก็ตาม ที่สำคัญคือ GDPR ทำให้ประเทศสมาชิกใช้กฎหมายการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลฉบับเดียวกัน ซึ่งช่วยให้ง่ายต่อการดำเนินธุรกิจระหว่างกลุ่มประเทศสมาชิกอีกด้วย

แต่จุดสำคัญของ GDPR ที่ส่งผลกระทบให้ประเทศไทยจะต้องมีการปรับปรุงกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลก็คือ มีการกำหนดการใช้อำนาจนอกอาณาเขต (extraterritorial jurisdiction) คือ ข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรปอยู่ภายใต้ความคุ้มครองไม่ว่าจะอยู่ในที่ใดในโลก ซึ่งจะส่งผลให้ GDPR สามารถใช้บังคับไปถึงภายนอกอาณาเขตของสหภาพยุโรปนั่นเอง

สำหรับพัฒนาการของการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศไทย พบว่าการคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลเริ่มมีการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2535 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2538) โดยได้บัญญัติรับรองสิทธิในความเป็นส่วนตัว” ในมาตรา 47 “สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัว ย่อมได้รับความคุ้มครอง” แต่ยุคแรกเริ่มนี้ ก็ไม่ได้มีการตรากฎหมายเฉพาะขึ้นมาคุ้มครองสิทธิ แต่อย่างใด ลักษณะของการคุ้มครองสิทธิจึงอาศัยหลักการของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องละเมิด และหลักการของประมวลกฎหมายอาญาในส่วนของความผิดเกี่ยวกับการเปิดเผยความลับเป็นกฎหมายหลักในการคุ้มครอง

ต่อมาภายหลังประเทศไทยประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ก็ได้มีการบัญญัติรับรองสิทธิในความเป็นส่วนตัวไว้ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา 34 “สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัว ย่อมได้รับความคุ้มครอง” และได้มีการตราพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.2540 ออกมาเพื่อคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลโดยมุ่งเน้นการคุ้มครองไปที่ข้อมูลส่วนบุคคลที่อยู่ในภาครัฐเท่านั้น แต่ไม่ได้มีการกำหนดให้อำนาจที่จะเข้าไปดูแลหรือคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่อยู่ในภาคเอกชนแต่อย่างใด และแม้ว่าจะมีการตรากฎหมายในลักษณะของกฎหมายมหาชนขึ้นมาอีกหลายฉบับเพื่อคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลที่สำคัญ เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ.2544, พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกอบธุรกิจข้อมูลบัตรเครดิต พ.ศ.2545 และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550 ฯลฯ เป็นต้น แต่ทว่ากฎหมายฉบับต่างๆ เหล่านี้ มีลักษณะของการวางหลักการคุ้มครองสิทธิในความ

เป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลเฉพาะเรื่อง หรือเฉพาะประเภทของข้อมูลส่วนบุคคลเท่านั้น ไม่ได้มีลักษณะของการวางหลักการคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลในลักษณะทั่วไป หรือเป็นกฎหมายกลาง ที่ตราขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิในข้อมูลทุกประเภทแต่อย่างใด

จนกระทั่งถึงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2562 ที่ผ่านมา พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562 ได้ผ่านการพิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ โดยมีหลักการและเหตุผลว่า “เนื่องจากปัจจุบันมีการล่วงละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวของข้อมูลส่วนบุคคล เป็นจำนวนมากจนสร้างความเดือดร้อนรำคาญหรือความเสียหายให้แก่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทำให้การเก็บรวบรวม การใช้ และการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลอันเป็นการล่วงละเมิดดังกล่าว สามารถทำได้โดยง่าย สะดวก และรวดเร็ว รวมทั้งก่อให้เกิด ความเสียหายต่อเศรษฐกิจโดยรวมที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างแพร่หลาย แม้ว่าจะได้มีกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในบางเรื่อง แต่ก็ยังไม่มีหลักเกณฑ์ กลไก หรือมาตรการกำกับดูแลเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เป็นหลักการทั่วไป สมควรกำหนดให้มีกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเป็นการทั่วไปขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้” ซึ่งเหตุผลของพระราชบัญญัตินี้สะท้อนภาพของปัญหาได้เป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงสาระสำคัญของบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ พบว่ายังมีประเด็นปัญหาดังต่อไปนี้คือ

ประการแรก ประเด็นปัญหาเรื่องการกำหนดนิยามของคำว่า “ข้อมูลส่วนบุคคล” จะเห็นว่าพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลฯ ของประเทศไทย ได้มีการนำหลักการของ GDPR มาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนิยามความหมายของคำว่าข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งมีการกำหนดให้หมายความว่า “ข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลซึ่งทำให้สามารถระบุตัวบุคคลนั้นได้ไม่ว่าทางตรงหรือทาง

อ้อม แต่ไม่รวมถึงข้อมูลของผู้ถึงแก่กรรมโดยเฉพาะ” ซึ่งการกำหนดนิยามที่ไม่ให้รวมถึงข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ถึงแก่กรรมนั้น แม้จะสอดคล้องกับหลักการของ GDPR แต่มีผลทำให้สิทธิของผู้ถึงแก่กรรมในข้อมูลส่วนบุคคล รวมไปถึงทายาทนั้นจะไม่ได้ได้รับความคุ้มครอง

สำหรับประเด็นนี้ ในประเทศเยอรมนีก็ได้มีคำพิพากษาของศาลสูงของประเทศเยอรมนี (The German Federal Supreme Court (Bundesgerichtshof – “BGH”) ตัดสินในคดี Case no.III ZR 183/17 โดยตัดสินให้ Facebook จะต้องยอมให้แม่ซึ่งมีฐานะเป็นทายาทมีสิทธิเข้าถึงบัญชี (user account) ของลูกสาวที่เสียชีวิต โดยศาลได้อธิบายว่า สัญญาที่ลูกสาวซึ่งเสียชีวิตทำไว้กับ Facebook ควรถือเป็นส่วนหนึ่งของมรดกและควรตกแก่ทายาทโดยธรรม โดยสัญญาที่ครอบคลุมบัญชีผู้ใช้กับเครือข่ายสังคมออนไลน์ใดๆ ก็ตามจะต้องถูกโอนถ่ายไปยังทายาทของเจ้าของบัญชีตั้งเดิมนั้น และแม่ซึ่งเป็นทายาทมีสิทธิอย่างสมบูรณ์ที่จะเข้าถึงบัญชี Facebook ของลูกสาวที่เสียชีวิต รวมทั้งมีสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลที่ลูกสาวซึ่งเสียชีวิตได้โพสต์ลงใน Facebook และข้อมูลส่วนตัวอื่นๆ ทุกอย่าง ซึ่งจากคำพิพากษาของศาลสูงในคดีนี้สะท้อนให้เห็นการยอมรับในสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียชีวิต (Alexander Hardingham, Ramona Kimmich and Philipp Süß, 2018)

นอกจากนี้ ในกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศฝรั่งเศส มีการบัญญัติรับรองหลักการเรื่องสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตาย (Post Mortem Right to Privacy) ไว้ในมาตรา 40 (1) ของรัฐบัญญัติสาธารณรัฐดิจิทัล (The French Digital Republic Act (“Loi n°2016-1321 pour une République numérique”)) โดยกำหนดให้ บุคคลมีสิทธิที่จะควบคุมการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลของพวกเขาหลังจากการตาย โดยบุคคลสามารถให้ข้อมูลแก่

ผู้ควบคุมข้อมูลทั่วไปหรือข้อบังคับเฉพาะเกี่ยวกับการเก็บรักษา การลบและการเปิดเผยหรือส่งผ่านข้อมูลส่วนบุคคลของเขาหลังจากการเสียชีวิตได้ภายใต้คำสั่งเช่นนั้น ในกรณีที่ผู้ควบคุมได้รับคำสั่งเฉพาะเจาะจงจากบุคคลในการประมวลผลข้อมูลของเขาหลักจากเสียชีวิต การใช้หรือประมวลผลข้อมูลนั้นก็ต้องเป็นไปตามความยินยอมโดยที่ไม่อาจจะกระทำเป็นอย่างอื่นไปได้

จากที่กล่าวมาจึงสมควรที่ประเทศไทยจะได้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลฯ ในอนาคตเพื่อขยายขอบเขตนิยามของคำว่าข้อมูลส่วนบุคคลให้ครอบคลุมไปถึงสิทธิในความเป็นส่วนตัวของผู้ตายหรือผู้เสียชีวิตต่อไป

ประการที่สอง ประเด็นปัญหาในเรื่องสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เยาว์ จากการศึกษาพบว่า พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ได้บัญญัติรับรองสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กหรือผู้เยาว์ไว้เช่นเดียวกับหลักการสากลและหลักกฎหมายของต่างประเทศ โดยในชั้นของการร่างกฎหมายนั้นได้นำเอาแนวคิดและหลักการนี้มาใช้เป็นกรอบในการกร่างกฎหมาย โดยในบทบัญญัติของมาตรา 20 มีการบัญญัติสาระสำคัญไว้ว่า ในกรณีที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลเป็นผู้เยาว์ซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะโดยการสมรสหรือไม่มีฐานะเสมือนดังบุคคลซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้ว การขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลในการที่จะเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลนั้น จะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีที่การให้ความยินยอมของผู้เยาว์ไม่ใช้การใดๆ ซึ่งผู้เยาว์อาจให้ความยินยอมโดยลำพัง การนั้นจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้ใช้อำนาจปกครองที่มีอำนาจกระทำการแทนผู้เยาว์ด้วย

(2) ในกรณีที่ผู้เยาว์มีอายุเกินไม่เกินสิบปี ให้ขอความยินยอมจากผู้ใช้อำนาจปกครองที่มีอำนาจกระทำการแทนผู้เยาว์

โดยหลักการขอความยินยอมนี้นำมาใช้ บังคับกับการถอนความยินยอมของเจ้าของข้อมูล ส่วนบุคคล การแจ้งให้เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ทราบ การใช้สิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล การร้องเรียนของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล และการ อื่นใดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลฯ ในกรณีที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลเป็น ผู้เยาว์ด้วย

ภายใต้หลักการที่กล่าวมาจะเห็นว่า ตาม กฎหมายไทยนั้นไม่ได้มีการเปิดโอกาสให้ผู้เยาว์ให้ ความยินยอมได้เองในเรื่องเกี่ยวกับพระราชบัญญัติ คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลฯ คงมีแต่เพียงการบัญญัติ ยกเว้นไว้ในกรณีของกิจการที่ผู้เยาว์สามารถทำได้ เองโดยลำพัง ซึ่งก็ไม่มีความชัดเจนว่า มีกรณีใด บ้างที่เกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่ ผู้เยาว์สามารถทำได้เองหรือให้ความยินยอมได้เอง กรณีนี้สมควรที่จะมีการเขียนอธิบายรายละเอียดให้ ชัดในกฎหมายฉบับนี้ หรือในกฎหมายลำดับรอง ต่อไป

ประการที่สาม ประเด็นปัญหาในเรื่อง มาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลนั้นจะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ได้นำเอามาตรการต่างๆ ของ GDPR มากำหนดไว้ในกฎหมาย แต่อย่างไรก็ดี สำหรับ มาตรการที่เรียกว่า Privacy by design หรือ การกำหนดหน้าที่ให้ผู้ควบคุมข้อมูลมีหน้าที่บูรณา การหลักการคุ้มครองข้อมูลทั้งในขั้นวางแผนและ ขั้นปฏิบัติการ (Stephen Massey, 2017) ซึ่ง กฎหมายของประเทศไทยเราไม่ได้มีการกำหนด หลักการนี้ไว้

กล่าวคือ ใน General Data Protection ที่ได้ มีการพัฒนาต่อมาจาก EU Directive 95/46/EC มีการกำหนดหลักการใหม่ขึ้นมาเพิ่มเติมเพื่อให้การ คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลนั้นสามารถก้าวทัน ยุคสมัยของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีดิจิทัล นั่นคือ มีการกำหนดหลักการให้ผู้ควบคุมข้อมูลควร พิจารณาเลือกจัดเก็บข้อมูลเท่าที่จำเป็นตาม

วัตถุประสงค์ของการใช้ที่แจ้งให้กับเจ้าของข้อมูล ทราบโดยไม่ควรเก็บข้อมูลมากเกินไป (Excessive) โดยจะมีการกำหนดหน้าที่ให้ผู้ควบคุมข้อมูลมีหน้าที่ บูรณาการหลักการคุ้มครองข้อมูลทั้งในขั้น วางแผนและขั้นปฏิบัติการ (Privacy by design หรือ Data Protection by design) กล่าวคือ จะต้อง ให้ความสำคัญกับสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับ ข้อมูลส่วนบุคคลของเจ้าของข้อมูลตั้งแต่ในขั้นของ การออกแบบเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการเก็บ รวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลแล้ว โดย หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วน บุคคลจะต้องตระหนักในสำคัญของข้อมูล โดย เริ่มจากการออกแบบบริการ ที่คำนึงถึงการ ป้องกันข้อมูลตั้งแต่แรก ไม่ใช่ออกแบบบริการแล้ว จึงค่อยมาคิดเพิ่มเติมในเรื่องการปกป้องคุ้มครอง ข้อมูลส่วนบุคคล และนอกจากนี้ ในการออกแบบ บริการที่ต้องคำนึงถึงสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลนั้นจะ ต้องมีการใช้มาตรการทางเทคนิคที่เหมาะสม ทันสมัย และมีประสิทธิภาพในการปกป้องข้อมูล ส่วนบุคคลด้วย

ทั้งนี้หลักการเรื่องนี้ในพระราชบัญญัติ คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลฯ ของประเทศไทยไม่ได้ มีการกำหนดไว้หรือกล่าวถึง ดังนั้น อาจเป็นเหตุที่ ทำให้สหภาพยุโรปมองว่ากฎหมายของ ประเทศไทยไม่มีมาตรฐานการคุ้มครองข้อมูลที่ดี เทียบหรือเทียบเท่า อันจะนำไปสู่เหตุแห่งการ ออกมาตรการต่างๆ มากระทบต่อประเทศไทยใน โอกาสข้างหน้าก็ได้ ดังนั้นจึงสมควรที่จะมีการเพิ่ม เติมหลักการเรื่องนี้ไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครอง ข้อมูลส่วนบุคคลต่อไป

ประการที่สี่ แม้ตามพระราชบัญญัติคุ้มครอง ข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562 ได้มีการกำหนดให้สิทธิ ในการคัดค้านการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล ก็ตาม แต่ทว่าไม่ได้มีการเขียนให้ชัดเจนลงไปว่า หมายความว่ารวมถึงการคัดค้านการประมวลผล ข้อมูลโดยอัตโนมัติด้วย ซึ่งอาจจะเป็นประเด็น ปัญหาที่ต้องตีความกันต่อไป

สำหรับหลักการคัดค้านการประมวลผลข้อมูลโดยอัตโนมัติ ถือเป็นสิทธิเกี่ยวกับการตัดสินใจด้วยวิธีการอัตโนมัติและการใช้ข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์พฤติกรรมบุคคล (profiling) ปรากฏอยู่ใน General Data Protection Article 22 โดยเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลมีสิทธิที่จะไม่ถูกประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลของตนด้วยวิธีการอัตโนมัติเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ซึ่งรวมไปถึงการนำข้อมูลมาใช้ในการวิเคราะห์พฤติกรรมบุคคลนั้น (profiling) ที่อาจก่อให้เกิดผลทางกฎหมายเกี่ยวกับตนหรือส่งผลที่มีความสำคัญในระดับเดียวกันด้วย อย่างไรก็ตาม สิทธิในข้อนี้มีข้อยกเว้นอยู่ กล่าวคือ หากเป็นไปเพื่อการเข้าสู่งานทำสัญญาหรือเป็นการปฏิบัติตามสัญญาระหว่างเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลและผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล หรือได้รับความยินยอมของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลอย่างชัดแจ้งแล้ว เป็นต้น

ในประเด็นนี้จึงสมควรที่ประเทศไทยจะได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมหลักการคัดค้านการประมวลผลข้อมูลโดยอัตโนมัติให้ชัดเจนลงในพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562 ต่อไป

ประการที่ห้า ประเด็นปัญหาในเรื่องหลักความรับผิดชอบ (accountability) กล่าวคือ ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลเป็นบุคคลที่มีภาระความรับผิดชอบที่จะต้องแสดงให้เห็นว่าตนสามารถปฏิบัติตามหลักการคุ้มครองส่วนบุคคลได้ (Fred H. Cate, Peter Cullen and Viktor Mayer-Schonberger, 2013) ทั้งนี้ หลักการข้อนี้สะท้อนถึงเจตนารมณ์ของการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมากกว่าที่จะเป็นการวางกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนตายตัวเอาไว้ แต่เป็นหลักการที่เรียกร้องให้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักการอันจะเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการสร้างแนวทางปฏิบัติการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่ดีต่อไป หลักการนี้เป็นหลักการที่มีอยู่ในทั้งใน OECD Guideline และ GDPR รวมถึงกฎหมายของต่างประเทศที่สำคัญดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่สำหรับประเทศไทยไม่ได้มีการบัญญัติหลักการนี้ไว้ใน

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 กรณีจึงสมควรที่จะได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมหลักการนี้ต่อไป เพื่อให้กฎหมายไทยได้มาตรฐานการยอมรับว่าทัดเทียมและเทียบเท่ากับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของนานาประเทศ

ประการสุดท้าย ประเด็นปัญหาเรื่องข้อจำกัดการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล กล่าวคือ แม้ประเทศไทยจะมีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562 ออกมาเป็นกฎหมายกลาง ที่กำหนดหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในทุกประเภท อันถือได้ว่าเป็นการยกระดับมาตรฐานของการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลให้มีมาตรฐานทัดเทียมและเทียบเท่ากับนานาอารยประเทศแล้วก็ตาม แต่ทว่าในช่วงระยะเวลาใกล้เคียงกัน สภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ก็ได้ผ่านกฎหมายเกี่ยวกับความมั่นคงออกมามากมายฉบับ อันมีกฎหมายที่สำคัญซึ่งให้อำนาจแก่รัฐในอันที่จะสามารถใช้อำนาจล่วงละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลได้ ได้แก่ พระราชบัญญัติความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ.2562 โดยกฎหมายฉบับนี้ฝ่ายรัฐอ้างว่าเป็นกฎหมายความสำคัญที่จะช่วยสร้างความพร้อมให้กับประเทศไทยในการรับมือความเสี่ยงและภัยคุกคามทางไซเบอร์ยุคใหม่ จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลที่อาจส่งผลกระทบสร้างความเสียหายต่อความมั่นคงประเทศและเศรษฐกิจโดยรวม ตลอดจนจนถึงการคุ้มครองข้อมูลประชาชนทั่วไป อีกทั้งจะช่วยสร้างความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล หนุนการขับเคลื่อนประเทศไทยเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลอย่างมีเข้มแข็งและยั่งยืน

อย่างไรก็ดี กฎหมายฉบับนี้มีปัญหาเกี่ยวกับการให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ในการดำเนินการตรวจสอบภัยคุกคามทางไซเบอร์โดยทันทีและไม่ต้องยื่นคำร้องต่อศาล โดยมีการกำหนดนิยามของคำว่าภัยคุกคามไซเบอร์ไว้ไม่ชัดเจน และมีลักษณะของการเปิดโอกาสให้มีการตีความอย่างกว้างขวาง และมีการให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่อย่าง

กว้างขวางเช่นกันในอันที่จะจัดการกับภัยคุกคามนั้น ซึ่งหมายความว่า เจ้าหน้าที่ตามกฎหมายสามารถอ้างอำนาจตามกฎหมายฉบับนี้ล่วงหน้าเพื่อลบล้างสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลได้

นอกจากพระราชบัญญัติความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ฯ แล้ว สภานิติบัญญัติแห่งชาติยังได้ผ่านพระราชบัญญัติข่าวกรองแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่และหน่วยงานของรัฐ (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ) มีอำนาจใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ เครื่องโทรคมนาคม หรือเทคโนโลยีอื่นใด เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลส่วนบุคคล

โดยลักษณะของการกำหนดอำนาจตามกฎหมายฉบับนี้ ให้แก่สำนักข่าวกรองแห่งชาตินั้น เป็นการมอบอำนาจให้ตามกฎหมายที่ไม่ได้ผ่านกระบวนการในการกลั่นกรองและตรวจสอบการใช้ อำนาจจากองค์กรอื่นในลักษณะที่เป็นสากล เช่น องค์กรศาล แต่เป็นการใช้อำนาจในลักษณะที่เป็นการเสนอ และตรวจสอบควบคุม ภายในหน่วยงานเดียวกันเอง ทั้งที่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล นอกจากนี้ยังจะส่งผลต่อการใช้อำนาจที่ไม่สุจริตและไม่ชอบธรรม และการใช้อำนาจเกินสมควรแก่เหตุ อันเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่า หากประเทศไทยโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐในด้านความมั่นคงใช้อำนาจตามกฎหมายที่กล่าวมาข้างต้นไปลบล้างสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลแล้ว หากบุคคลนั้นเป็นพลเมืองของสหภาพยุโรปที่ได้รับความคุ้มครองนอกอาณาเขตโดยหลักการของ GDPR หรือแม้ว่าบุคคลนั้นจะเป็นประชาชนชาวไทยที่ได้รับความคุ้มครองภายใต้หลักการของพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562 ที่ประเทศไทยตราขึ้นเพื่อให้มีมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัว

เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลทัดเทียมและเท่ากับมาตรฐานของ GDPR แต่ถูกล่วงละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงข้างต้น กรณีนี้อาจเกิดปัญหาเช่นเดียวกันกับการที่สหภาพยุโรปไม่ยอมรับหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศสหรัฐอเมริกา ในกรณีของการตัดสินว่า Safe Harbour ไม่มีมาตรฐานการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เทียบเท่าสหภาพยุโรป ทั้งนี้เป็นเพราะรัฐได้ดำเนินการสอดส่องข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชนนั่นเอง ประเด็นนี้จึงสมควรที่ผู้บังคับใช้กฎหมายข้างต้นจะต้องระมัดระวัง ไม่เช่นนั้นอาจสร้างความเสียหายแก่ผลประโยชน์ทางการค้ามหาศาลก็เป็นได้

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการแก้ไขพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลฯ เพื่อขยายขอบเขตนิยามของคำว่าข้อมูลส่วนบุคคลให้ครอบคลุมไปถึงสิทธิในความเป็นส่วนตัวของผู้ตายหรือผู้เสียชีวิตต่อไป

2. ในประเด็นเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เยาว์ควรมีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายโดยเขียนอธิบายรายละเอียดให้ชัดในพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 หรือในกฎหมายลำดับรอง โดยจะต้องมีการเปิดโอกาสให้ผู้เยาว์ให้ความยินยอมได้เองในบางกรณี แต่การกำหนดให้ผู้เยาว์แสดงออกซึ่งความยินยอมเองนั้นจะต้องพิจารณาอยู่บนพื้นฐานของการที่ผู้เยาว์ต้องไม่อยู่ภายใต้แรงกดดันหรืออิทธิพลใดๆ และมีความเข้าใจในวัตถุประสงค์ ผลกระทบของการเก็บประมวลผล และใช้ข้อมูลส่วนบุคคลของตน

3. ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมหลักการ Privacy by design หรือ การกำหนดหน้าที่ให้ผู้ควบคุมข้อมูลมีหน้าที่บูรณาการหลักการคุ้มครองข้อมูลทั้งในชั้นวางแผนและชั้นปฏิบัติการ ไว้ใน

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562

4. ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมหลักการคัดค้านการประมวลผลข้อมูลโดยอัตโนมัตินี้ให้ชัดเจนลงในพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562

5. ควรที่จะได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมหลักความรับผิดชอบ (accountability) ในพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562 เพื่อให้กฎหมายไทยได้มาตรฐานการยอมรับว่าทัดเทียมและเทียบเท่ากับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของนานาประเทศ

6. ในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับความมั่นคง ไม่ว่าจะเป็นพระราชบัญญัติความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ.2562 พระราชบัญญัติข่าวกรองแห่งชาติ พ.ศ.2562 รวมไปถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงหรือมีการเปิดโอกาสให้รัฐเข้าล่วงละเมิดสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลนั้น จะต้องมีการจำกัดขอบเขตของการใช้กฎหมายให้ชัดเจน และบังคับใช้ด้วยความระมัดระวังไม่ให้ไปล่วงละเมิดสิทธิใน

เป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชน เพราะอาจจะสร้างปัญหาทางด้านเศรษฐกิจการค้าการลงทุนกับประเทศในสหภาพยุโรปได้

7. ในส่วนของกฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศไทย เช่น พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 หรือ พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550 ควรมีการกำหนดหลักการให้สอดคล้องกันกับพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562 ทั้งในด้านของการกำหนดนิยามความหมาย รวมถึงมาตรการในการจัดการข้อมูลส่วนบุคคลที่เป็นการคุ้มครองสิทธิ เพื่อให้ระบบของการคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของทั้งกฎหมายกลางและกฎหมายเฉพาะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญที่ได้สนับสนุนทุนสำหรับศึกษาวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- เคลาส์ ขวบ. (2561). *การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่*. (แปลโดย ศรวิศา เมฆไพบูลย์) กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ฮาวทู อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง. 17.
- ซามูเอล กรีนการ์ด. (2560). *อินเทอร์เน็ตแห่งสรรพสิ่ง*. (แปลโดย ทีปกร วุฒิพิทยามงคล) กรุงเทพมหานคร : โอเพนเวิลด์ส. 30.
- นคร เสรีรักษ์. (2557). *ความเป็นส่วนตัว: ความคิด ความรู้ ความจริง และพัฒนาการเรื่องการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร : พี.เพรส.
- บรรเจิด สิงคะเนติ. (2552). *หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์*. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน. 52-55.
- Alexander Hardinghaus, Ramona Kimmich and Philipp Süß. (2018). *German Federal Supreme Court: Facebook account passes to heirs*. [cited 2018 April 22] Available from <https://www.technologylawdispatch.com/2018/07/in-the-courts/german-federal-supreme-court-facebook-account-passes-to-heirs/>

Fred H. Cate, Peter Cullen and Viktor Mayer-Schonberger. (2013). *Data Protection Principles for the 21st Century*. Books by Maurer Faculty, Available from <https://www.repository.law.indiana.edu/facbooks/23> : 20. <https://www.iep.utm.edu/bacon/>

Stephen Massey. (2017). *The Ultimate GDPR Practitioner Guide: Demystifying Privacy & Data Protection*. London : Fox Red Risk Publishing : 231.